

Marcin Ratajczak

Wyniki finansowe małych i średnich podmiotów gospodarczych w Polsce w latach 2002-2008

Ekonomiczne Problemy Usług nr 43, 293-301

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARCIN RATAJCZAK*

**WYNIKI FINANSOWE
MAŁYCH I ŚREDNICH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH
W POLSCE W LATACH 2002–2008**

Wprowadzenie

Przedsiębiorstwa pojawiły się w życiu gospodarczym wraz z rozwojem stosunków towarowo-pieniężnych, a ich dynamiczny rozwój przypada na przełom XVIII i XIX w. W okresie tym można zaobserwować daleko posunięty podział pracy, uzbrojenie stanowisk pracy w coraz to nowocześniejsze maszyny i urządzenia techniczne, a tym samym ograniczenie liczby pracowników przy produkcji tych samych wyrobów. Zatrudnienie w skali mikro malało, ale w skali makro, wraz z rozwojem nowych przedsiębiorstw – rosło. W kolejnych etapach rozwoju gospodarczego małe przedsiębiorstwa ustąpiły miejsca przedsiębiorstwom dużym, by ponownie przeżyć swój dynamiczny rozwój w drugiej połowie XX w. Małe i średnie przedsiębiorstwa zaczęły zdobywać uznanie ekonomistów i specjalistów od zarządzania.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników analizy wielkości przychodów w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), ze szczególnym uwzględnieniem płynności finansowej pierwszego i drugiego stopnia. Materiał źródłowy dotyczy lat 2002–2008 i został opracowany na podstawie informacji pozyskanych z raportów publikowanych przez Polską Agencję Rozwoju

---

* Marcin Ratajczak – mgr, Katedra Ekonomiki Edukacji, Komunikowania i Doradztwa, Wydział Nauk Ekonomicznych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Przedsiębiorczości (PARP). Rok 2008 dotyczy prognoz opracowanych przez PARP. Analiza zostanie przeprowadzona przy zastosowaniu metody opisowej i tabelarycznej.

Istota przedsiębiorczości i jej związek z rozwojem gospodarczym kraju

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat w krajach Unii Europejskiej dokonywały się zasadnicze zmiany rynkowe polegające na przechodzeniu od gospodarki korporacyjnej do gospodarki przedsiębiorczej. Dlatego jednym z podstawowych zadań zarówno dla naukowców, jak i polityków jest analizowanie rozwoju przedsiębiorczości, która do tej pory była głównie zjawiskiem amerykańskim, a nie europejskim. Bardzo istotne jest także powiązanie między rozwojem przedsiębiorczości a innowacjami, które odgrywają bardzo istotną rolę w gospodarce opartej na wiedzy¹. Według wielu ekonomistów powiązanie to w największym stopniu wpływa na wyniki ekonomiczne (głównie finansowe) małych i średnich podmiotów gospodarczych².

Przedsiębiorczość występuje w każdym sektorze gospodarki i w każdym typie biznesu, zarówno w firmach jednoosobowych, małych, średnich, jak i dużych. Na rozwój przedsiębiorczości w danej gospodarce może mieć wpływ wiele różnorodnych czynników³:

- a) kulturowych (podejście społeczeństwa do hierarchii potrzeb, indywidualizmu oraz tradycji),
- b) geograficznych (ukształtowanie terenu, infrastruktura techniczna, rozwój danego regionu),
- c) społecznych (postrzeganie rodziny, rola kobiet oraz mniejszości narodowych, podejście do sukcesu),
- d) ekonomicznych (klimat dla biznesu, stopa bezrobocia).

Przedsiębiorczość jest wieloaspektowym zjawiskiem społeczno-gospodarczym. Potwierdza to fakt, że do tej pory nie ma jednej, ogólnie przyjętej definicji tego pojęcia. Najczęściej uważa się, że jest to sposób myślenia i proces mający na celu stworzenie nowych form działalności gospodarczej oraz rozwój już ist-

---

¹ J. Schumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, Wydaw. Naukowe PWN, Warszawa 1960, s. 11.

² I. Sikorska-Wolak, *Wieloaspektowość przedsiębiorczości i jej postrzeganie przez mieszkańców wsi*, w: *Doradztwo w działalności przedsiębiorczej*, Wydaw. SGGW, Warszawa 2008, s. 12.

³ D. De, *Fostering entrepreneurship in Europe*, Swedish Foundation for Small Business Research, Paris 2001, s. 6.

niejących, z włączeniem umiejętności podejmowania ryzyka⁴. Dlatego przedsiębiorczość koncentruje się wokół procesu zmiany, kreatywności oraz innowacji z właściwym sposobem zarządzania w obrębie nowej lub istniejącej organizacji. Przedsiębiorcy są organizatorami produkcji i innowatorami skłonni do podejmowania ryzyka poprzez wprowadzanie nowych towarów na rynek, tworzenie nowych rynków, odkrywanie niewykorzystanych zasobów oraz rozwijanie nowych technologii. Ich głównym celem jest osiągnięcie zysku, ale kierują się także pragnieniem niezależności, chęcią samorealizacji i dążeniem do urzeczywistnienia swojej wizji⁵.

Przedsiębiorczość, stymulując wzrost gospodarczy, jest bardzo istotna dla małych i średnich podmiotów gospodarczych, które mają różne formy własności i działają w różnych sektorach gospodarki. Konieczne staje się więc łączenie kreatywności i innowacyjności z zarządzaniem we wszystkich fazach cyklu życia przedsiębiorstwa. Bardzo ważne jest także odpowiednie środowisko do tworzenia oraz działania małych i średnich firm. Istotną rolę w rozwoju przedsiębiorczości musi odgrywać otoczenie instytucjonalne, rządowe oraz pozarządowe, wspierając rozbudowę infrastruktury finansowej, która będzie pomagała rozwojowi tego segmentu przedsiębiorstw na świecie⁶.

Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, że przedsiębiorczość jest ściśle powiązana z innowacyjnością i wynikami ekonomicznymi, a co za tym idzie – pełni bardzo ważną funkcję w rozwoju gospodarczym wszystkich gospodarek krajowych. Małe i średnie podmioty gospodarcze praktycznie we wszystkich krajach odgrywają obecnie przewodnią rolę w rozwoju gospodarczym na wszystkich szczeblach, czyli ekonomicznym, społecznym i organizacyjnym. Dlatego właśnie poprawnie funkcjonująca mała i średnia przedsiębiorczość jest uznawana za źródło poprawy wyników ekonomicznych i finansowych, głównie poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, stopień innowacji, płace, wydajność czy wymianę międzynarodową.

---

⁴ A.P. Wiatrak, *Pojęcie przedsiębiorczości, jej cele i rodzaje*, w: *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości – szanse i zagrożenia*, Wydaw. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, Tarnobrzeg 2003, s. 26.

⁵ *Green Paper Entrepreneurship in Europe*, European Commission, Brussels 2003, s. 7.

⁶ S. Makarski, *Teoria i praktyka przedsiębiorczości w agrobiznesie*, w: *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości gospodarczej na obszarach wiejskich w kontekście integracji z Unią Europejską*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 1999, s. 37.

Wyniki finansowe małych i średnich przedsiębiorstw

Materiał źródłowy obejmuje lata 2002–2008 i został opracowany na podstawie danych pozyskanych z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. W 2006 r. przychody przedsiębiorstw ogółem z całokształtu działalności osiągnęły wielkość 2,5 bln zł i były o ponad 800 mld zł wyższe niż na początku analizowanego okresu (tab. 1).

Tabela 1

Przychody przedsiębiorstw w latach 2002–2006 (mln zł)

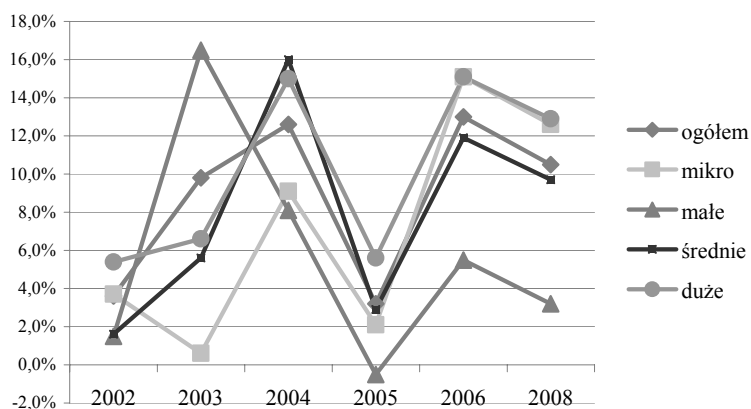
Rok	Ogółem	Według liczby zatrudnionych			
		0–9	10–49	50–249	> 249
2002	1 757 435	475 497	203 685	376 423	661 830
2003	1 816 185	489 521	267 332	389 415	679 916
2004	2 186 647	540 195	313 941	487 104	835 407
2005	2 257 202	551 679	302 171	501 310	882 042
2006	2 551 195	656 064	339 812	561 214	1 015 103

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, *Raporty o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP, Warszawa 2002–2008.

Widać wyraźnie, że tempo wzrostu przychodów w 2005 r. było stosunkowo umiarkowane w porównaniu z bardzo dużym wzrostem obserwowanym w latach 2004 oraz 2006. Może to wynikać z potrzeby przystosowania się podmiotów gospodarczych w Polsce do nowych warunków funkcjonowania w związku z wejściem naszego kraju do Unii Europejskiej i zwiększeniem się przez to konkurencji na krajowym rynku. W całym okresie 2002–2006 wszystkie podmioty gospodarcze, oprócz małych, wykazywały wzrostową tendencję przychodów z całokształtu działalności. Widocznie małe podmioty gospodarcze potrzebowały dłuższego czasu na przystosowanie się do nowych warunków funkcjonowania na rynku europejskim (zanotowały spadek przychodów w 2005 r.). Natomiast najwyższy wzrost przychodów występował w przedsiębiorstwach dużych (o prawie 400 mld zł) oraz średnich i mikro (po ok. 180 mld zł).

W latach 2002–2008 (okres przed i po wstąpieniu Polski do UE oraz początku kryzysu gospodarczego) największą dynamikę wzrostową przychodów wykazywały przedsiębiorstwa duże oraz zatrudniające 50–249 osób (średnio 7% w każdym analizowanym roku). Podmioty małe najszybciej wyszły z kryzysu gospodarczego lat 2001–2002 i osiągnęły w 2003 r. wzrost przychodów o ponad

16% w stosunku do roku poprzedniego, jednak najslabiej poradziły sobie z wejściem Polski do Unii Europejskiej, notując w 2005 r. spadek wielkości przychodów – jako jedyna grupa przedsiębiorstw. Sytuację tę prezentuje rysunek 1.

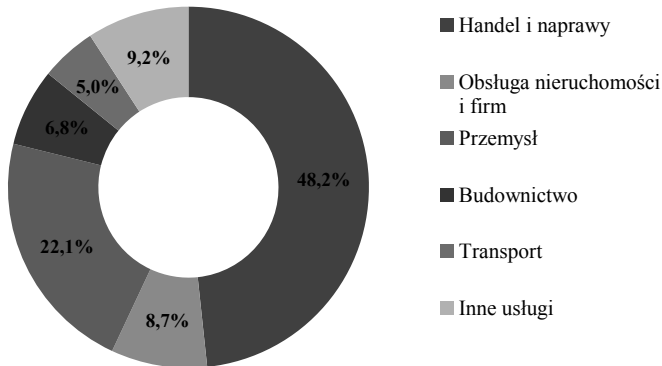
Rys. 1. Dynamika przychodów przedsiębiorstw w latach 2002–2008
(rok poprzedni = 100%)

Źródło: jak w tab. 1.

Dynamiczny wzrost przychodów wszystkich rodzajów firm w roku 2006 wynikał przede wszystkim ze zwiększenia sprzedaży w budownictwie, transporcie oraz przetwórstwie przemysłowym. Ogólnie udział sektora MŚP (mikro, małe i średnie) w przychodach wszystkich przedsiębiorstw w całym analizowanym okresie utrzymywał się na podobnym poziomie i wynosił ok. 60%. Widać wyraźnie, że w 2008 r. wszystkie grupy przedsiębiorstw zanotowały spadek przychodów ogółem. Wynikać to może z kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się w tym okresie w całej gospodarce światowej.

Jeśli chodzi o strukturę przychodów sektora MŚP według sekcji gospodarki, największe przychody zostały wytworzone przez handel i naprawy – prawie połowa, gdzie dominowały firmy zatrudniające 0–9 osób i małe (rys. 2).

W całym analizowanym okresie najbardziej wzrósł jednak udział sekcji przemysł oraz budownictwo. Na pewno związane było to z pozyskiwaniem środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i przeznaczaniem ich na inwestycje budowlane oraz przemysłowe. Łącznie w tych dwóch sekcjach wytwarzano prawie jedną trzecią przychodów całego sektora MŚP, ale dominującą rolę odgrywały tu podmioty średnie. Z kolei w sekcji obsługa nieruchomości i firm dominującą rolę odgrywały podmioty zatrudniające 10–49 pracowników.

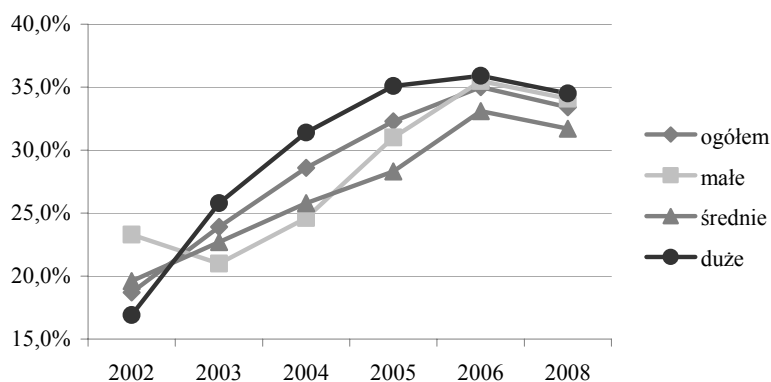

Rys. 2. Struktura przychodów sektora MŚP według sekcji gospodarki w 2008 r.
Źródło: jak w tab. 1.

Pod koniec 2007 r. liczba przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe i zatrudniających powyżej dziewięciu osób wynosiła prawie 43 800 podmiotów gospodarczych, a ich przychody z całokształtu działalności wynosiły 1 847 225 mln zł. Stanowiły one tylko 2,7% ogólnej liczby wszystkich podmiotów aktywnych, ale ich przychody obejmowały aż 72% ogólnej wartości przychodów wszystkich przedsiębiorstw. Ich sytuacja finansowa jest poddawana różnym analizom, ze względu na uznawanie tych przedsiębiorstw za grupę reprezentatywną dla całej analizowanej populacji.

Wskaźnikiem, który pokazuje sytuację finansową przedsiębiorstw, jest płynność finansowa pierwszego i drugiego stopnia⁷. W latach 2004–2005 wartość wskaźnika płynności finansowej pierwszego stopnia przedsiębiorstw zatrudniających powyżej dziewięciu osób i prowadzących księgi rachunkowe wzrosła z 28,6% do 32,3%, a w 2006 r. – aż do 35% (rys. 3).

⁷ W analizach statystyczno-ekonomicznych wyróżnia się wskaźniki płynności finansowej pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia. Wszystkie trzy są ułamekami (po pomnożeniu przez 100 wyrażonymi w procentach) mającymi identyczny mianownik, którym jest wartość zobowiązań krótkoterminowych według stanu na koniec badanego okresu. W liczniku wskaźnika płynności pierwszego stopnia uwzględnia się środki najbardziej płynne, a więc gotówkę na rachunkach bankowych przedsiębiorstw i te papiery wartościowe w ich dyspozycji, które można sprzedać niemal natychmiast. W liczniku wskaźnika płynności drugiego stopnia uwzględnia się dodatkowo należności i roszczenia przedsiębiorstw, a w liczniku wskaźnika płynności trzeciego stopnia – wartość zapasów towarów, materiałów, produkcji nie zakończonej i produktów gotowych.

Rys. 3. Płynność finansowa pierwszego stopnia przedsiębiorstw w latach 2002–2008 (%)

Źródło: jak w tab. 1.

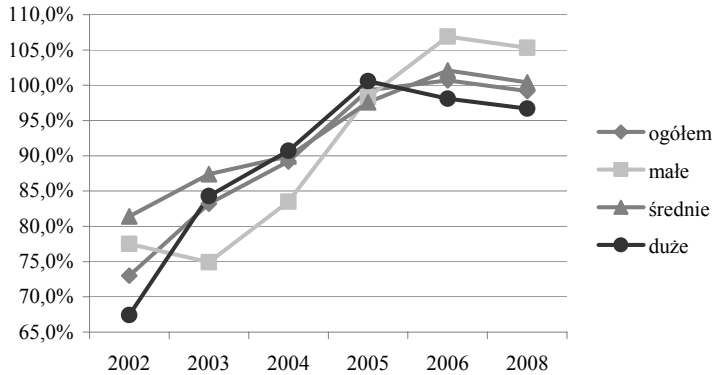
W całym analizowanym okresie występowała wyraźna tendencja wzrostowa, począwszy od roku 2002, w którym mieliśmy do czynienia jeszcze ze spowolnieniem gospodarczym. Także w 2005 r., w odróżnieniu od wskaźnika rentowności, nastąpił wzrost tego rodzaju płynności w podmiotach gospodarczych. Najwyższe przyrosty tego rodzaju płynności występowały w podmiotach zatrudniających powyżej 249 osób. W całym analizowanym okresie wartość tego wskaźnika wzrosła o ponad 19%, czyli więcej niż w 2002 r. wynosił cały ten wskaźnik. Tendencja występująca w całym sektorze MŚP, dotycząca płynności finansowej pierwszego stopnia, była bardzo korzystna w całym okresie. Dopiero rok 2008 przyniósł spadek wskaźnika płynności finansowej pierwszego stopnia, na co największy wpływ miał na pewno rozpoczęty w tym roku kryzys gospodarczy w gospodarkach większości krajów europejskich.

Natomiast wartość wskaźnika płynności drugiego stopnia zwiększyła się między rokiem 2004 a 2005 z 89,2% do 99,3%, a w 2006 r. osiągnęła wielkość 100,7%. Tak wysokie wskaźniki, jak w 2006 r., nie były obserwowane w żadnym z lat, począwszy od 2002 r. Zaprezentowano to na rysunku 4.

W przypadku tego wskaźnika najwyższy przyrost wystąpił w przedsiębiorstwach zatrudniających 10–49 osób i największych (ok. 30 % w stosunku do 2002 r.). Świadczy to o tym, że podmioty te z roku na rok coraz lepiej radziły sobie z pokrywaniem zobowiązań krótkoterminowych przez środki najbardziej płynne (gotówkę) oraz należności i roszczenia przedsiębiorstw. Również w wypadku tego wskaźnika widać negatywny wpływ kryzysu gospodarczego oraz

spadek wartości płynności finansowej drugiego stopnia wszystkich grup przedsiębiorstw w roku 2008.

Rys. 4. Płynność finansowa drugiego stopnia przedsiębiorstw w latach 2002–2008 (%)

Źródło: jak w tab. 1.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza pokazuje, że w polskiej gospodarce dominują przychody wytwarzane w przedsiębiorstwach mikro oraz zatrudniających powyżej 249 osób, a przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego nastąpiło przede wszystkim dzięki aktywności największych podmiotów gospodarczych. Trzeba także podkreślić, że w analizowanych latach największą dynamikę wzrostową przychodów wykazywały przedsiębiorstwa duże oraz zatrudniające 50–249 osób – średnio 7% w każdym analizowanym roku.

Sektor MŚP odgrywał najważniejszą rolę w dwóch podstawowych sekcjach gospodarki (handel i naprawy oraz przemysł), gdzie udział przychodów wytworzonych w tych sekcjach przez te podmioty gospodarcze wahał się między 71–72%. Trzeba podkreślić, że w sekcjach tych dominowały podmioty zatrudniające 0–9 osób oraz małe.

W przypadku wskaźników płynności finansowej pierwszego i drugiego stopnia w całym analizowanym okresie występowała wyraźna tendencja wzrostowa wśród wszystkich analizowanych przedsiębiorstw. Dopiero rok 2008 przyniósł zahamowanie tej tendencji, co wiąże się z kryzysem gospodarczym na świecie.

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że wyniki finansowe małych i średnich podmiotów gospodarczych w całym analizowanym okresie wykazywały tendencję wzrostową – zarówno przychody, jak i wskaźniki obrazujące płynność finansową tych podmiotów. Rok 2008 przyniósł zahamowanie tej tendencji, co na pewno miało istotny związek ze spowolnieniem gospodarczym oraz początkami kryzysu gospodarczego na rynkach światowych.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników analizy wielkości przychodów w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem płynności finansowej pierwszego i drugiego stopnia. W pierwszej części artykułu ukazano znaczenie przedsiębiorczości i jej powiązanie z rozwojem gospodarczym. Natomiast druga część poświęcono analizie sytuacji finansowej małych i średnich podmiotów gospodarczych funkcjonujących na polskim rynku. Dane pochodzą z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości i obejmują lata 2002–2008.

Summary

FINANCIAL RESULTS OF SMALL AND MEDIUM ECONOMIC UNITS IN POLAND IN YEARS 2002–2008

Purpose of the article is presentation of results of analysis largeness of income in small and medium enterprises, with particular taking into consideration financial liquidity first and second degree. In first part of article was showed meaning of enterprise and coherent with economic development. However, second part was devoted of analyze financial status of small and medium enterprises functioning on Polish market. Data come from the Polish Agency for Enterprise Development and they include years 2002–2008.